

Praha 8.11.2002

55

Výběrové šetření o zdravotním stavu české populace (HIS CR 2002) - Kouření (V. díl)

Kouření je dalším aspektem životního stylu, který výrazně ovlivňuje zdravotní stav jedince. Je hlavní příčinou rakoviny plic, může však souviset i s některými dalšími onemocněními, jako je například ischemická choroba srdeční, chronická bronchitida nebo rozedma plic.

V šetření HIS CR 2002 bylo zjišťováno, zda respondent kouří denně (případně kolik cigaret v průměru každý den), příležitostně či vůbec, zda kouřil v minulosti a jak je to dlouho, co přestal kouřit. Další otázky byly zaměřeny pouze na kuřáky a zjišťovaly, jak dlouho respondent kouří/kouřil a zda v posledních 2 letech kouření omezil.

Respondenti byli rozděleni do pěti skupin podle typu kuřáctví. Vedle nikdy nekuřících osob, bývalých a příležitostných kuřáků byli vymezeni silní kuřáci (osoby, které vykouří denně více než 20 cigaret) a slabí kuřáci (ostatní pravidelní kuřáci, kteří vykouří denně méně než 20 cigaret nebo nekouří cigarety, ale doutníky či dýmku).

Podle výsledků šetření nikdy nekouřilo téměř 40 % mužů a 60 % žen, současní nekuřáci (nikdy nekouřili nebo přestali kouřit) představovali necelé 2/3 mužů a více než 3/4 žen. Je zřejmé, že u mužů je podíl těch, kteří nikdy nekouřili výrazně nižší než u žen, mezi muži je však více bývalých kuřáků, což výsledný rozdíl mezi počtem současných nekuřáků u mužů a žen mírně snižuje. Ze všech bývalých kuřáků bylo u mužů 22,2 % silných (kouřili více než 20 cigaret denně), u žen jejich podíl představoval jen 4,4 %.

Naopak pravidelně kouřila téměř 1/3 mužů a necelá 1/5 žen. Ze všech pravidelných kuřáků bylo u mužů 29,9 % silných kuřáků, u žen 12,7 % silných kuřáček (v roce 1999 5 %). Ve srovnání s výsledky předchozího šetření se však celkové rozložení respondentů výrazněji nezměnilo a rozdíly podílů jednotlivých skupin nebyly významné u žádného typu kuřáctví.

Následující tabulka znázorňuje rozložení respondentů podle věku a typu kuřáctví. Nejvyšší podíl nekuřáků je ve věkové skupině 75 a více let, v této věkové skupině je také, na rozdíl od předchozího šetření, nejvyšší podíl nikdy nekuřících mužů i žen (v roce 1999 byl nejvyšší podíl nikdy nekuřících mužů ve věkové skupině 15-24 let). Podíl nikdy nekuřících osob je však poměrně vysoký i v nejmladší věkové skupině.

Bývalí kuřáci představují téměř 1/4 mužů a necelou 1/5 žen a jsou zastoupeni především ve vyšších věkových kategoriích, kdy se lidé snaží ze zdravotních důvodů kouření omezit. Nejvíce příležitostných kuřáků je naopak mezi mladými lidmi do 35 let. Nejvyšší podíl pravidelných kuřáků je u obou pohlaví ve věkové skupině 35 - 44 let.

Respondenti podle věku, pohlaví a typu kuřáctví

Věk	Struktura respondentů (v %) podle typu kuřáctví				
	nikdy nekouřil	bývalý kuřák	příležitostný kuřák	slabý kuřák	silný kuřák
	muži				
celkem	37,8	24,7	6,6	21,7	9,2
15-24	49,6	10,3	9,5	27,3	3,3
25-34	39,3	15,2	10,9	23,7	10,9
35-44	34,3	18,3	6,5	26,6	14,2
45-54	28,6	32,4	3,3	21,4	14,3
55-64	22,8	43,9	4,7	19,3	9,4
65-74	46,8	36,7	3,7	8,3	4,6
75+	55,4	30,4	1,8	8,9	3,6
	ženy				
celkem	59,1	17,3	5,5	15,8	2,3
15-24	61,7	15,0	8,3	14,1	1,0
25-34	56,5	17,1	6,9	16,3	3,3
35-44	50,3	14,1	6,1	25,2	4,3
45-54	41,5	25,2	5,6	24,4	3,4
55-64	61,3	18,1	5,5	13,1	2,0
65-74	72,5	15,4	2,7	8,7	0,7
75+	89,1	10,9	-	-	-

Ze všech osob, které v minulosti kouřily, přestalo kouřit 13,6 % mužů a 19,0 % žen v posledních dvou letech. Kouření omezilo (ale nepřestalo kouřit) v posledních 2 letech 33,3 % mužů a 35,7 % žen. Omezení kouření tedy uvedlo, shodně jako v šetření předchozím, více žen než mužů, avšak podíl těch, kteří kouření v posledních 2 letech omezili byl v roce 2002 nižší. Nejvíce omezili kouření v posledních 2 letech muži ve věku 75 a více let, zde uvedlo omezení kouření 62,5 % ze všech kuřáků v této věkové skupině.

Dalším ukazatelem, který byl v souvislosti s kouřením sledován, byl počet let, po která respondent kouří (u pravidelných kuřáků) nebo kouřil (u bývalých kuřáků).

Průměrná doba kouření u mužů byla 17,5 roku, u žen byla její hodnota nižší, a to 14,3 roku. Nejdéle kouří/kouřili silní kuřáci a kuřačky, nejkratší doba byla naopak zaznamenána u příležitostně kouřících mužů a bývalých kuřáček. Rozdíly v průměrné době kouření podle typu kuřáctví byly potvrzeny jako statisticky významné u obou pohlaví (testováno ANOVA testem na 5 % hladině významnosti). Tyto hodnoty jsou však ovlivněny rozdílnou věkovou strukturou jednotlivých typů kuřáků (např. příležitostní kuřáci jsou zastoupeni nejvíce mezi mladými lidmi, u kterých je průměrná doba kouření nižší). Proto byla provedena věková standardizace. Po této standardizaci se průměrná doba kouření u příležitostných kuřáků zvýšila, a proto nejkratší doba kouření byla u mužů i žen zaznamenána mezi bývalými kuřáky. Následující tabulka prezentuje průměrnou dobu kouření v letech podle pohlaví, věku a typu kuřáctví.

Věk	Průměrná doba kouření v letech							
	bývalí kuřáci	příležitostní kuřáci	slabí kuřáci	silní kuřáci	bývalí kuřáci	příležitostní kuřáci	slabí kuřáci	silní kuřáci
	muži				ženy			
celkem	15,3	12,8	18,4	24,3	9,5	12,6	18,9	22,3
15-24	2,0	2,4	4,1	5,1	1,3	2,9	4,2	5,0
25-34	5,4	9,1	11,3	12,6	4,2	7,0	9,9	13,6
35-44	9,6	14,5	18,3	19,6	7,4	13,3	15,4	21,3
45-54	12,9	17,6	26,4	28,4	10,6	17,1	23,6	25,6
55-64	21,4	29,8	32,7	37,8	12,8	24,4	34,9	36,5
65-74	26,4	49,0	46,9	51,8	21,0	28,8	38,7	50,0
75+	21,4	30,0	60,0	54,0	15,3	-	-	-

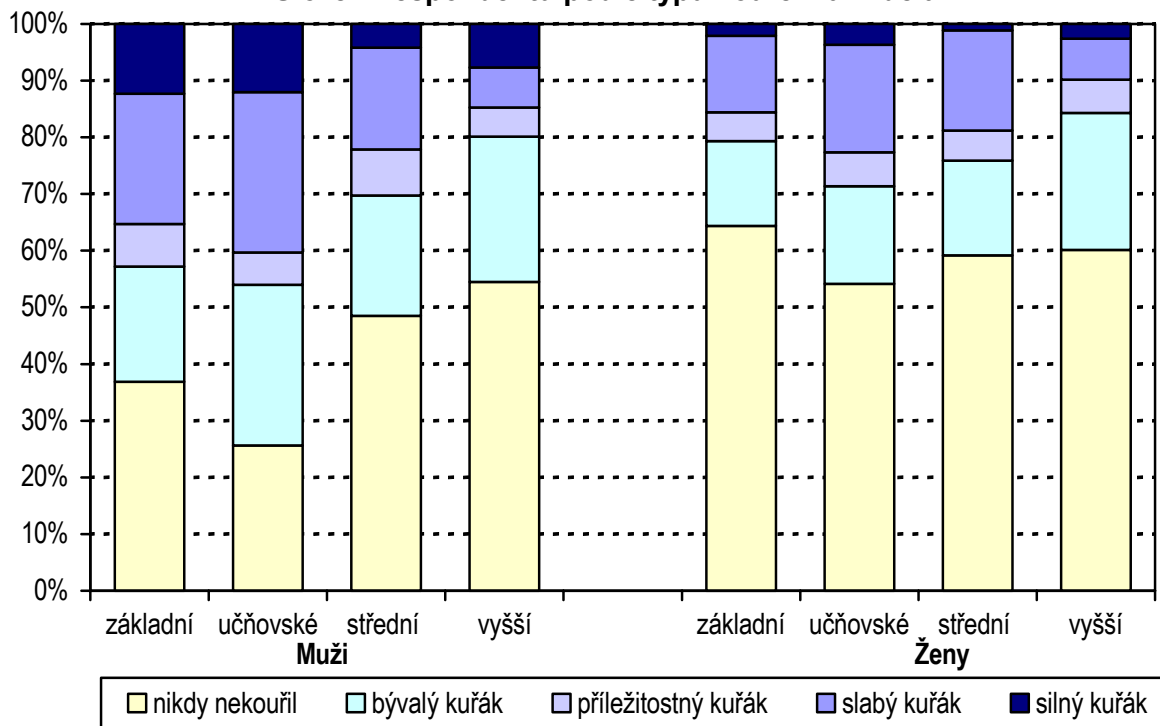
Průměrná doba kouření se u všech typů kuřáků s rostoucím věkem zvyšuje, pouze v poslední věkové kategorii je její hodnota u bývalých a příležitostných kuřáků nižší než v předchozí věkové kategorii.

Z údajů o průměrné době kouření a věku respondenta je možné přibližně zjistit průměrný věk počátku kouření. Jeho hodnota byla vypočtena pouze na základě údajů o pravidelných kuřácích a představovala přibližně 20 let pro muže a 22 let pro ženy. Zatímco osoby ve věku 15 – 24 let začaly s kouřením ve věku okolo 16 let, osoby ve věku 65 – 74 let začaly kouřit okolo 25. roku věku, tedy později než osoby z mladších generací. S rostoucím věkem se však zvyšuje nepřesnost odhadu délky kouření, prezentované výsledky proto mohou být touto skutečností zkresleny.

Uvedený způsob odhadu počátku kouření rovněž zahrnuje některé další nepřesnosti, neboť osoby mohly s kouřením na určitou dobu přestat a opět znovu začít a pokud respondent uvedl pouze počet let, po které kouří, tato doba omezení kouření není do výpočtu zahrnuta.

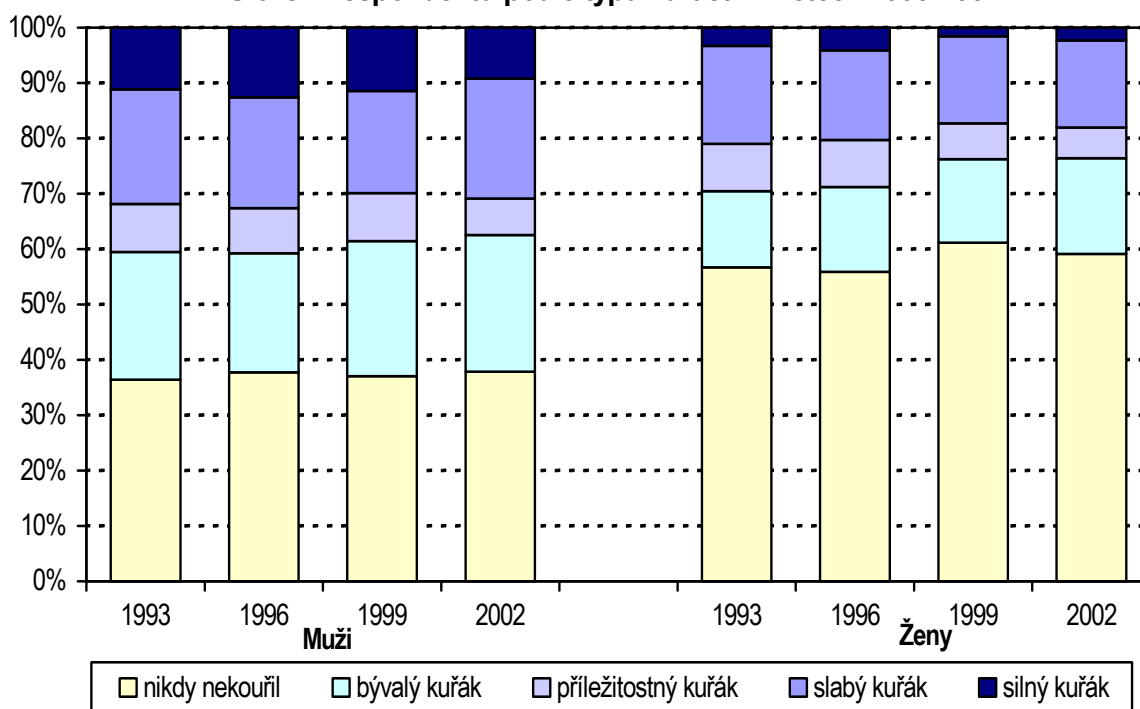
Zajímavé je rovněž rozdělení respondentů podle dosaženého vzdělání a typu kouření. Zde však bylo opět nutné hodnoty standardizovat, neboť kouření je závislé na věku, avšak věková struktura jednotlivých vzdělanostních skupin je různá. Především mezi staršími ženami je vysoký podíl osob se základním vzděláním, proto je průměrný věk žen v této vzdělanostní skupině vyšší než v ostatních kategoriích. Nejvíce pravidelných kuřáků je (po věkové standardizaci) mezi muži se základním (45,3 %) a učňovským (41,1 %) vzděláním, u žen je v těchto vzdělanostních skupinách rovněž vysoký podíl pravidelných kuřáček (základní - 27,1 %, učňovské - 24,7 %). Nejméně pravidelných kuřáků je mezi osobami s vysokoškolským vzděláním (muži 13,0 %, ženy 9,8 %). V této vzdělanostní skupině je, ve srovnání s ostatními, také nejvyšší podíl těch, kteří nikdy nekouřili.

Složení respondentů podle typu kouření a vzdělání

Závislost typu kuřáctví na výši příjmu domácnosti respondenta není patrná u mužů ani u žen. Rovněž závislost typu kuřáctví na velikosti sídla není prokazatelná. Z hlediska rodinného stavu bylo nejvíce nikdy nekouřících osob mezi dosud svobodnými muži a ženami, a to i po věkové standardizaci. Rozdíly mezi osobami žijícími s partnerem a ovdovělými či rozvedenými byly patrné pouze u žen, u mužů jsou evidentní pouze uvažujeme-li osoby starší 45 let. Mezi seždanými je pak, stejně jako u žen, více osob, které nekouří a méně pravidelných kuřáků než mezi rozvedenými a ovdovělými. U osob žijících s partnerem je patrný vyšší podíl těch, kteří kouřili, avšak s kouřením přestali.

Složení respondentů podle typu kuřáctví v letech 1993-2002

Z uvedených výsledků je patrné, že muži kouří více než ženy. Srovnáním struktury respondentů podle typu kuřáctví ze všech šetření HIS CR, tedy v letech 1993-2002 zjišťujeme, že u obou pohlaví sice došlo k mírnému poklesu podílu pravidelných (z toho především silných) kuřáků a naopak k mírnému nárůstu v podílu současných nekuřáků (z toho především bývalých kuřáků). Tyto změny však nebyly výrazné a struktura respondentů podle typu kuřáctví se příliš nezměnila.

Vypracovala: Bc. Šárka Daňková